

Drobné zkušenosti z války.

Skpt. děl. Vsevolod Milodanovič:

Dva boje

I.

V noci na 28. VII. 1917 na ústupu od Kolomey předjela moje baterie (2./32.), přidělená 165. pěší divisi, pěchotu této divise a zaujala palebné postavení na východním okraji Zalucze (viz náčrt). Pěchota dorazila teprve večer a obsadila předem vybudované zákopy, které se táhly podél silnice Sniatyn-Zalucze a dále na jih.

29. VII. přišly odjinud 1., 2., 3. a 7. baterie 11. děl. brigády a kavkazská horská (4./51.), z nichž 1./11. se umístila vedle mne, ostatní na jižním břehu Czeremosze (pokud si pamatuji). Všech 6 baterií utvořilo skupinu dělostřelectva 165. p. divise pod velením velitele I./11. děl. oddílu plk. Mackeviče. SV. divise a děl. skupiny bylo ve Waszkouci.

165. divisi připadl špatný los: Sousedé na severu a jihu měli velmi dobrá obranná postavení, avšak tato divise, určená k přehrazení údolí obou řek, Prutu a Czeremosze, se ocitla v jámě a v nejdůležitějším směru, mezi železnicí a Czeremoszem, dokonce na odvráceném svahu. Byla dále celá ponořena do vysokého obilí, takže neviděla před sebe ani na 50 kroků, a mimo to byla rozřizována Czeremoszem s vesnicemi a množstvím stromů podél toku, nepřekonatelnou to překážkou pro pozorování a velmi značnou pro spojení.

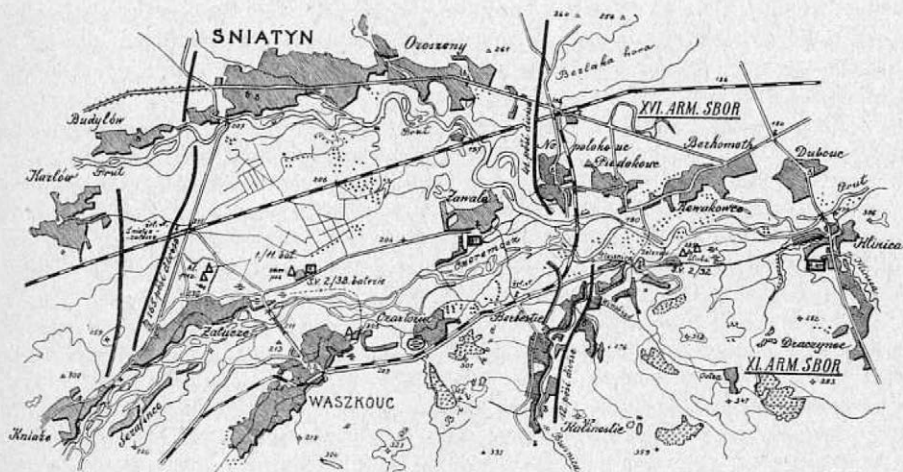
Situace dělostřelectva nebyla o mnoho lepší. Z pozorovatelů 2./32. a 1./11. baterie bylo možno jakžtakž ovládat zrakem prostor severně od železnice, tedy úsek naprosto podřadný, avšak ve směru trig. 300 byla vyhlídka jen k nejbližšímu kukuřičnému nebo pšeničnému poli. Nicméně byly to nejlepší pozorovatelné ze všech možných, neboť s jiných míst nebylo vidět ani tolik, nýbrž jen kukuřici. Vesnice Zalucze byla také předmětem pesimistických úvah, neboť poskytovala nepříteli možnost nepozorovaného pronikání až k palebným postavením baterií. Tato eventualita nemohla být přehlížena dělostřelci, poněvadž pěchota 165. divise byla velmi nespolehlivá a nakloněná k „prohlubování revoluce“, jak se tomu odborně říkalo.

29. VII. večer se začaly objevovat přední nepřátelské prvky. Rozhodl jsem se proto provést zastřílení na různé body, zároveň použít této střelby k nácviku nej-

mladších důstojníků, kteří dosud neměli příležitosti ke střelbě. Za tím účelem jsem shromáždil všechny důstojníky a provedl jsem cvičnou střelbu asi tak, jak ji provádíme v míru.

II.

30. VII. jsem se odebral časně zrána na pozorovatelnu. Vlevo od ní jsem spatřil pěchotní kulomet s rotmistřem. „Co budete zde dělat?“ tázal jsem se rotmistra. „Střílet na zběhy!“ odpověděl mi vesele.

Náčrt 1.

Za nějakou dobu se rozpoutal boj. Střelba se zesilovala, obzvláště ve směru koty 259 a trig. 300, t. j. právě v tom směru, kam jsem neviděl. Střílel jsem proto hlavně do prostoru Karlów.

Kolem 10. hodiny se objevili první zběhové, a to s počátku v prostoru severně od železnice, t. j. v úseku, kde panoval největší klid. Počet jich stále vzrůstal, fronta se rozšiřovala k jihu, potom se objevili jednotlivci i v okolí pozorovatelný, až se za nějakých 30 minut jimi naplnil celý prostor mezi Sniatynem a Zalucze.

Za takových okolností jsem chtěl podat hlášení veliteli skupiny, avšak telefon byl trvale obsazen. Podnikl jsem prozatím první kroky k odjezdu: nařídil jsem prvnímu důstojníkovi, aby zavolał kolešny a odeslal ke mně koně družiny s telefonní dvoukolkou. Potom jsem šel na pozorovatelnu 1./11. baterie, abych se poradil se starším kolegou. Cestou jsem si při tom všiml, že má již své koně přichystány u pozorovatelny.

Pplk. Perevalov, velitel 1./11. baterie, seděl u telefonního přístroje a marně se snažil dostat k telefonu velitele skupiny. V podobných okamžicích bývá ústředna vždy obsazena, poněvadž vyšší velitelé vedou dlouhé rozhovory a ty mají přednost před ostatními! Pak však není možno skoro nikdy dodržet zásadu, že pohyb zpět se děje výhradně na rozkaz vyššího představeného.

„Co soudíte o situaci, Konstantine Michajloviči?“ ptal jsem se. Ale rozčilený Perevalov se neozval a tlačil zuřivě na bzučák.*) Konečně ztratil poslední naději, praštil telefonem, pousmál se, stiskl mou pravici, a aniž odpověděl na otázku, odešel rychlým krokem ke koním. Již v sedle se otočil ke mně ještě jednou, udělal gesto pobízející následovat jeho příkladu a začal k Zalučce.

^{*)} Ruské děl. telefonní přístroje neměly zvonkového zařízení.

Vrátil jsem se na svou pozorovatelnu a zkusil jsem znovu dosíci spojení s velitelem skupiny. Uslyšel jsem opět: „Obsazeno!“ Nezbylo nic jiného, než abych nařídil prvnímu důstojníkovi nakolesnit a shromáždit baterii v proudu na silnici za palebným postavením čelem k mostu.

„Pane kapitáne!“ přistoupil ke mně rotmistr od kulometu: „Dovolte otázku. Stojí to za to, abych střílel? Desertérů je tolik, že s nimi pravděpodobně nic nesvedu.“ „Sbalte svůj kulomet a ustupujte!“ odpověděl jsem, neboť věc pokročila tak daleko, že v této době jsem se již obával, že v zákopech nezůstal vůbec žádný muž. Potom jsem nařídil telefonistům, aby se nepokoušeli svinovat vedení, nýbrž aby vzali s sebou jen přístroje a šli se mnou. Odešli jsme všichni naproti koním, již se ukázali na okraji vesnice. Dal jsem jim pokyn „Cval!“ a za chvíli jsem rovněž uháněl cvalem k baterii.

Baterie stála na silnici, jak jsem nařídil. Před ní hned u prvního mostu stál zbytek 1./11. baterie, která po dělech s velkými rozstupy projížděla tryskem mosty a hráze, spojující Zalucze s Waszkoucem. Nepřátelské dělostřelectvo je energicky postřelovalo, z řeky se zvedaly fontány vody... Dřevěné mosty provisorní konstrukce, které nahradily stržené mosty stálé, skřípaly a kymácely se pod tlakem děl, obzvláště ten největší, asi 500 m dlouhý, a mohly (aspoň se tak zdálo) se každou chvílí zřítit.

Díval jsem se na tento obrázek, jenž byl také uchvacující, ovšemže poněkud nebezpečný, litoval jsem, že mám fotografický aparát v kufru, a rozhodl jsem se, že přes tyto mosty nepojedu za nic na světě. 1./11. baterie přece měla jistou výhodu v tom, že se nepřítel začal zastřelovat, kdežto moje baterie by byla nucena projíždět v účinné palbě. „Czeremosz není Volha,“ myslil jsem si. „Nějaký brod se vždy najde!“ Všeobecně však měl jsem v úmyslu ustupovat ke svému trénu, umístěnému v Zawale. Pozdější události neposkytly však možnosti, abych tento záměr uskutečnil.

Z Waszkouce přes týž most přicválal ordonanční poddůstojník s rozkazem velitele skupiny: „Zůstaňte v palebném postavení!“

Vracet se do dřívějšího nebylo podle mého názoru možné. Ono, jinak výborné palebné postavení, mělo některé vlastnosti, které se nehodily pro danou situaci: žádný rozhled a poněkud obtížný vjezd přes dvory. Proto jsem popojel s baterií podél břehu na východ a zaujal za vesnicí formaci, která se jmenovala „bližší odjezd“, v níž kolesny s muničními vozy stály 8 kroků za děly. Měl jsem před sebou nyní 200—300 m volného prostranství, alespoň pro střelbu kartáči. Byl jsem ostatně přesvědčen, že zde dlouho nezůstaneme. Abych zmenšil počet vozidel, odeslal jsem pak všechny muniční vozy do Zawale k bojovému trénu s rozkazem jeho veliteli, aby přemístil trén brodem k stanici Berbestie a čekal tam na další rozkazy. Zůstal jsem jen s 6 děly a 240 ranami v dělových kolesnách.

Sotva jsem to zařídil, přicválal znovu ordonanční poddůstojník s písemným rozkazem: „Přesuňte se přes most ke kostelu ve Waszkouci. Po provedení se hlase u mne na náměstí!“

Dvě věci v tomto rozkaze se mi nelíbily: „přes most“ a „ke kostelu“! Most byl již dávno pod účinnou palbou, kostel podle tradice nepřátelského dělostřelectva musil se státi terčem této palby v nejbližší příští chvíli. První část rozkazu jsem se rozhodl nevykonat a vedl jsem baterii dále na východ s nadějí, že naleznu brod. To se mi také podařilo severně od koty 205 a přišel jsem ke kostelu z východu. Obrátil jsem baterii u východního kostela a zastavil jsem ji za bateriemi 11. brigády, z nichž zadní byla naše dřívější sousedka, 1. baterie.

Velitelé baterií se shromáždili u velitele skupiny. Plk. Mackevič vyslovil přede vším své rozhořčení nad svévolným opuštěním palebných postavení a tvrdil, že si-

tuace nebyla (a není) nikterak zoufalá. Naproti tomu namítali velitelé baterií 11. brigády, že plukovník soudí podle telefonických rozhovorů, ale v terénu že to vypadalo jinak. Velitel skupiny nenařídil prozatím nic a propustil nás. Vrátili jsme se k bateriím.

Moji telefonisté byli mrzutí, že jsem jim nařídil ponechat vedení; hlásili mi, že se jim posmívá 11. brigáda, že mají prázdné bubny, a prosili o dovození, aby směli sebrat drát dodatečně. To jsem jim rozhodně zakázal: když se řítí do propasti celý stát, na 5 km drátu nezáleží, obzvláště když je s tím spojeno nebezpečí, že nepřítel sebere telefonisty dříve, než oni seberou svůj drát. Doporučil jsem jim, aby si názorů 11. brigády nevšímal.

Stál jsem a čekal, kdy nepřítel přijde na kostely a začne je postřelovat. Divil jsem se vždy, jak je to možné, že se všelijaká shromáždění určují téměř vždy „u kostela“? Vždyť i děti by si mohly povšimnout, že každý kostel v dosahu nepřátelského dělostřelectva bude bombardován! Snad se to dělo z pohodlí: je mnohem jednodušší napsat „u kostela“, nežli určovat podle mapy nějaké jiné místo, které je sice bezpečné, ale nedá se popsat dvěma slovy.

I tentokrát se nestala žádná výjimka z tohoto všeobecného pravidla. Už to přišlo: asi v 50 m za mým posledním dělem praskly čtyři 15 cm granáty! Byl jsem rád, že jsem zkrátil proud odesláním muničních vozů. Snažil jsem se nyní protlačit na východ proud 11. brigády; musil jsem však přechkat ještě 2—3 řady, než konečně všechny baterie popojely kupředu. Jakmile proud byl mimo městys, zastavil se. Zde právě mělo být od začátku voleno shromáždění bez čekání na donucovací prostředek nepřítel!

Několik hodin jsme stáli nečinně, potom nařídil velitel skupiny zaujetí palebných postavení v okolí Waszkouce. Mně byl přidělen prostor severně od silnice Waszkouce—Czartoria. Zároveň byl nařízen průzkum vzadu na potoku Brusnica, u trig. 285 Slinka. Odeslal jsem tam prvního důstojníka.

Palebné postavení jsem našel velmi snadno, ale s pozorovatelnou bylo tomu podobně jako u Zalucze: Serafince, Kniaže, Zalucze a celý tok Czeremosze, porostlý stromovím, byly pro zrak neproniknutelné. Kromě toho jsem se nechtěl příliš od palebného postavení vzdalovat, abych nerozvinul příliš dlouhé vedení. Počítal jsem, že se zde stejně neudržíme a odejdeme v noci na Brusnici. Proto jsem zvolil pozorovatelnu vpravo od baterie na vysokém mlýně.

Mlýnář, který tam pracoval se svými dělníky, byl přímo poděšen mým příchodem a přiskočil ke mně s křikem: „Co to děláte? Vy mi zničíte mlýn!“ Marně jsem se namáhal mu vysvětlit, že mám velký osobní zájem o to, aby mlýn zůstal nepoškozen. Musil jsem konečně naříditi patračům, aby mlýnáře vyhodili ven.

Nejedli jsme již od 2 hodin ráno. Pokus nalézt nějaké potraviny se zdařil jen částečně: každý důstojník dostal sklenici mléka a jedno vejce. Avšak i to stačilo, aby nás trochu vzpružilo. Nepřítel se neukázal. Náзор plk. Mackeviče na dopolední události byl snad přece jenom správnější, nežli náš: fronta se držela!

Večer, když jsem již ležel v posteli a marně se namáhal usnout, zaslechl jsem rachot kol na silnici. Oblékl jsem se a šel tam. Plk. Mackevič jel právě kolem s velitelstvím oddílu. Než jsem tam došel, dodal mi ordonanční poddůstojník rozkaz o odchodu na Brusnici. Od plk. Mackeviče jsem se dověděl mezi jiným, že pěchota 165. pěší divise bude dnešní noci vystřídána 12. divisí a odejde do sborové zálohy, my však zůstaneme i u 12. divise. Soused zprava — 41. divise XVI. sboru, rozhraní Prut.

Před svítáním jsem obsadil nové palebné postavení východně od trig. 285 Slinka. Severně stála horská baterie. Bojový trén a kolesny jsem odeslal do Hlinice. Důstojnický trén jsem ponechal v Zeleneu, kde jsme se ubytovali a měli nyní několik hodin k dispozici na večeři a odpočinek.

III.

31. VII. asi v 5 hodin jsem přišel na pozorovatelnu. Hned jsem byl překvapen tím, že nevidím nikde vlastní pěchotu. I když jsem vzal v úvahu, že terén vpředu je hustě poset vesnicemi, jednotlivými staveními, zahradami a ještě dále na západ kukuřicí, z takové ideální pozorovatelny, jakou byl trig. 285, musil bych něco spatřit, nějaký pohyb, aspoň jednotlivců. Ve skutečnosti jsem nespátřil živé duše.

Bylo nutno zjistit, co se přede mnou děje. Dal jsem rozkaz ppor. Rusinovi: „Vezměte dva patrače a zjistěte, kde je naše pěchota. Za tím účelem přebrodte Prut u domku 190 a prozkoumejte prostor Rewakovce, Berhometh a Piedekouc; potom se vraťte týmž brodem na jižní břeh a prozkoumejte prostor Plesznica a silnici vedoucí k stanici Berbestie. Všude, kde to terén dovolí, jeďte cvalem!“ Rusinov odjel.

O něco později jsem viděl 5 rakouských pěšáků, ležících na jižním okraji silnice, asi tam, kde se od ní odbočuje železniční trať, a 3 jezdce, kteří jim jeli naproti, a jakmile přijeli docela blízko, se otočili a cválali zpět. Usoudil jsem, že je to Rusinov s patrači.

Potom upoutal mou pozornost Sniatyn a Oroszeny, odkud vyrazily velké proudy, postupně se rozvínovaly a obsazovaly terén na severním břehu Prutu. Byl to zřejmě XVI. armádní sbor, o kterém jsem ještě před chvilí měl podezření, že je snad již na ruských státních hranicích.

V tom se vrátil ppor. Rusinov bez čepice a tak udýchaný, že nemohl říci ani slova. Když se trochu uklidnil, hlásil, že vesnice na severním břehu jsou prázdné (to již neodpovídalo nové situaci) a že ve směru na stanici Berbestie on, aniž se setkal s někým cestou, přijel na 20 kroků k rakouské pěchotě, skryté v kukuřici. Jeden patrač zpozoroval nepřítele první, vykřikl: „Rakušáci!“, obrátil koně a dal se do trysku; ostatní následovali jeho příkladu. Nepřítel, pilně zaměstnaný kopáním zákopů, zahájil palbu příliš pozdě, a tak hlídka vyvázla beze ztrát (nepočítáme-li čepici velitele).

Nyní bylo prokázáno, že 12. pěší divise neprotáhla své pravé křídlo až k řece, nýbrž zanechala přede mnou prázdný prostor. Zavolał jsem k telefonu velitele skupiny (přítomen nebyl, zastupoval ho pplk. Perevalov) a požádal jsem, aby pěchota uzavřela mezeru. Za nějakých 10—15 minut oznámil mi pplk. Perevalov, že velitelství divise nařídilo p. pluku 46 „Dněprovskému“ vyslati záložní prapor. Tento prapor jsem také o něco později zpozoroval, jak postupuje mezi domky v Zeleneu a Plesznici, a mohl jsem tedy být spokojen s výsledkem svého zákroku.

Kolem 9—10 hodin zahájila palbu nepřátelská dalekonosná baterie. Střílela zprvu na Zeleneu, kde bylo moje SV. a kde kuchař vařil oběd pro důstojníky. Nařídil jsem důstojnickému trénu, aby odjel do Hlinice a připojil se k ostatnímu trénu baterie. Zavazadla byla zachráněna, zato jsme zůstali znovu bez oběda. Nepřátelská baterie nevěnovala pozornosti odchodu malého trénu, postřelovala však později silnici Zeleneu—Hlinica a pak se vrhla na tuto poslední vesnici.

Hlinica byla přeplněna vojskem: byla zde umístěna 165. divise, kolesny, trény a p. Kromě toho naše budoucí cesta ústupu vedla přes ni. Střelba nepřátelské baterie byla tedy velmi nepříjemná.

První spatřil tuto baterii velitel sousední horské baterie pplk. Karpenko. Stála v Czartorii za řadou velkých košatých stromů, jejichž výška však byla nedostatečná, aby skryla kouř při vypálení. Pplk. Karpenko se pokusil baterii umlčet, avšak bez úspěchu: nestačil dostřel horské baterie (asi 7 km). Tehdy přišel ke mně, ukázal cíl a vybídl, abych pokus opakoval.

Poloha nepřátelské baterie mohla být určena na mapě jen přibližně, neboť jednotlivý terén skresloval vzdálenosti. Zároveň s tím vlastnosti tohoto terénu — ku-

kuřice, křoviska, stromořadí a konečně vesnice Czartoria — bránily mi, abych zahájil palbu hned s odhadnutou délkou, neboť výbuchy granátů by se mi určitě ztratily. Proto jsem volil zdoluhavější, ale jistější způsob zastřelení: vytyčil jsem směr časovanými šrapnely na hranicích časování (asi 5½ km) a od těchto hranic šel jsem kupedu nárazovými granáty (ruský granát nemohl být časován) skoky, jež jsem stále zmenšoval při zvětšení délky. Kromě mne pozoroval zastřelení veškerý personál pozorovatelný, avšak i za těchto podmínek se výbuchy někdy ztrácely, musil jsem se vracet k poslední pozorované řadě a začínat znovu s nějakým skokem odlišným od původního. Konečně jsem se dostal ke košatým stromům, nikoli za ně, zároveň k hranicím svého dostřelu.

Obě baterie tedy ztroskotaly se svými pokusy. Tím však nebyly vyčerpány všechny možnosti. Bylo možné na př. posunout vlastní baterii, nebo aspoň jednu četu do palebného postavení někde v prostoru Pliešnica a tím získat na dále více než 2 km. Toto řešení jsem však neuskutečnil vzhledem k defenzivní povaze boje, nízkému morálnímu stavu pěchoty a ústupové cestě, pozorované a postřelované nepřitelem. Zbývala však jiná možnost. Skupina baterií 11. brigády byla umístěna jižně od Zeleneu, t. j. mnohem blíže k Czartorii nežli 2./32. a horská baterie. Hlásil jsem situaci veliteli skupiny a dotázal jsem se, zda by mohla střilet některá baterie 11. brigády. Odpověď zněla, že žádná baterie cíle nevidí. („Bílá hora“ asi dobře kryla nepřátelskou baterii ve směru 11. brigády.) Zbylo poslední: přihlásit se za pomocného pozorovatele. Vystoupit v této úloze jsem však nechtěl, neboť tento způsob střelby, sám o sobě velmi zdoluhavý, by vyžadoval za daných podmínek — velký pozorovací úhel, velká pozorovací délka, kukuřice a p. — ještě delší doby. Počítal jsem na jisto, že se pohádám s velitelem střelící baterie dříve, než zasáhne cíl, při čemž budu v nevýhodě jako mladší. Měl jsem však zájem, aby nepřátelská baterie přece byla umlčena, a proto jsem se obrátil na pplk. Karpenka: „Chcete dělat pomocného pozorovatele?“ Karpenko souhlasil. Velitel skupiny určil 2./11. baterii a střelba byla zahájena po třetí.

O výsledku se zmíním později; nesledoval jsem průběh, neboť velitel skupiny nařizoval ostatním bateriím různá soustředění palby na nepřátelskou pěchotu před stanici Berbestie. Neviděl jsem v kukuřici nic, kromě těch pěti pěšáků, kteří poplašili mou pátrací hliďku, avšak pod tlakem velitele skupiny jsem na ně vystřelil a na okolí kolem 250 ran. Hlavní smysl těchto paleb byl podle mého názoru ten, aby vlastní pěchota cítila, že dělostřelectvo nad ní bdí a ji chrání.

Odpoledne se stala malá příhoda. Mou pozorovatelnu navštívil velitel XI. sboru div. gen. Gilčevský. Podobně jako většina vyšších velitelů, kteří se objevovali za války takřka „v předních liniích“, nepoužil ani tento generál při příchodu spojovacího zákopu a potom se postavil s pobočníkem na násep vlevo od mého dalekohledu a díval se kukátkem na nepřítele. Aby pozorovatelná nebyla prozrazena, požádal jsem ho, aby sestoupil do zákopu. Generál upozornění nedbal. Zakročil jsem po druhé, ostřejším tónem. Tentokrát se na mne podíval pozorně, neřekl však nic, nýbrž mlčky uposlechl.

Asi za 15—20 minut generál odešel směrem k baterii, opovrhuje opětovně spojovacím zákopem. Nevzdálil se ještě ani 100 kroků, když tatáž nepřátelská baterie znovu zahájila palbu. První řada byla nad generálem a v prvním okamžiku se zdálo, že pozorovatelná je skutečně prozrazena. Telefonisté vyslovili nahlas přání, aby některá střela zasáhla sborového velitele... Obavy, že jsme prozrazeni, na štěstí byly liché: baterie prostě postřelovala jihovýchodní svahy trig. 285, rány se od nás vzdalovaly.

Boj 31. VII. skončil, aniž nepřítel projevil nějakou aktivitu. Večer byla naše děl. skupina vrácena 165. divisi. Velitelé baterií se shromáždili na velitelství divise v Hli-

nici. Přijel jsem téměř současně s pplk. Karpenkem; velitelé baterií 11. brigády již stáli před budovou štábu.

Když jsme sesedli, ptal se mne pplk. Karpenko: „Znáte se s veliteli 11. brigády?“ „Ano.“ „Jak se jmenuje velitel 2. baterie? Ukažte mi ho!“ „Tam ten s řádem sv. Jiří, pplk. Skoritovský.“ Pplk. Karpenko byl překvapen: „Ale jděte! Dokonce s řádem sv. Jiří! Nikdy jsem nepotkal... (následovala charakteristika lehkého kolegy, stručná a výstižná, avšak nehodící se pro tisk).“ „Nezasáhl jste tedy cíl?“ „Kdepak! Musil jsem toho vůbec zanechat!“

Odloučil jsem se od pohněvaného velitele horské baterie, abych pozdravil 11. brigádu. Náš současný příjezd byl tam zpozorován. „Nemýlím-li se,“ řekl mi pplk. Skoritovský, „znáte se s velitelem horské baterie? Co je to za člověka? Ptám se proto,“ dodal, „že na mne udělal dojem... (zde horský kolega byl popsán rovněž stručně, výstižně a ne pro tisk). Byl jsem nucen zarazit plýtvání střelivem!“

Právě takového výsledku střelby jsem se obával! Tím, že jsem na funkci pomocného pozorovatele nekandidoval, zachránil jsem vlastní reputaci, i dobré styky se všemi bateriemi.

1. VIII. měla 165. pěší divise pokračovat v ústupu. Odvolal jsem baterii z palebného postavení a ubytoval jsem ji v Hlinici.
